

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Summa Jurisprudentiae Sacrae Universae, Seu Jus
Canonicum, Secundum quinque Decretalium Gregorii
Papae IX. Titulos explicatum**

Pichler, Vitus

Bibliopolarum Augustanorum, 1723

VD18 VD18 12190187-ddd

2. De Sententia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-98739](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-98739)

- 3 Dico 1. Probabile est, conclusionem in causa in Processu Ordinario ita esse necessariam, ut ea omisa vitiatur totus Processus de Jure Canonico. Menoch. de Arbitr. Judic. l. 1. q. 35. n. 8. & alij ex c. 11. de Prob. c. 9. de fid. Instr. & Clem. 2. de V. S. contra Abb. Marant. Gail. &c. quitamen l. 1. observ. 107. n. 2. fatetur, in Camera Imperiali nunquam procedi ad sententiam definitivam, nisi præcesserit conclusio generalis, aut ad interlocutoriam, nisi specialis.
- 4 Dico 2. Conclusio in causa, absolute facta, respectu Partium operatur hoc, ut ab illis nulla amplius probatio vel exceptio, consistens in facto, recipiatur saltem regulariter. Communis ex c. 5. de caus. possess. & c. 9. cit. Dixi 1. respectu Partium; nam Judici nunquam concluditur in causa, utpote qui usque ad prolationem sententiæ universa rimari debet. c. 10. eod. & hinc si post conclusionem oriatur ipsi dubium circa factum, semper interrogare Partes potest, aut nova testimonia, instrumenta &c. si ita videbitur, admittere. 2. consistens in facto; nam allegationes Juris (item consilia Doctorum, v. g. alicujus Juridicæ Facultatis) etiam post conclusionem fas est ipsis producere, ut cum Bald. in Auth. cit. docent alij, quia Jus Commune, cum semper pateat, nunquam allegari prohibetur. 3. saltem regulariter; si quidem producere adhuc licet in causa appellationis, & in secunda instantia, quod prius fuit omisum. per l. 4. C. de tempor. Appell. In causis Matrimonialibus, quando agitur de vinculo Matrimonij infringendo. per c. 7. & c. 11. b. 1. In causis criminalibus, in quibus agitur de poena mortis vel mutilationis, respectu Rei. per l. 27. ff. de pen. cum Reus non sit dominus vitæ & membrorum suorum. Denique 4. quoties aliquid emergit de novo, vel prius non erat cognitum; modò allegans juret, id de novo emerisse, vel sibi primum innotuisse. Et hinc ista conditio novæ emergentiæ semper videtur esse imbibita in omni conclusione.

§. II.

De Sententia.

- SCIENDUM 1. sententiam hic non sumi pro opinione vel placito alicujus, sed pro legitimo Judicis pronuntiato, quo definit & declarat, quid sentiat super causa controversa. Hæc sententia Judicialis ab Arn. Rath in disput. Jurid. de sent. th. 2. sic definitur: est pronuntiatio Judicis continens decisionem causæ controversæ, quod fit vel absolvendo, vel condemnando. Germanicè dicitur Bescheid/Urtheil. Ferre autem sententiam, vertheilen.
2. Sententiam dividi 1. in Definitivam & Interlocutoriam. Definitiva, quæ propriè venit per appellationem sententiæ, est, quæ principalem controversiam in Judicium deductam determinat, reumque vel absolvit vel condemnat, atque sic primam instantiam terminat. Germanicè vocatur Endß Bescheid/End-Urtheil. Interlocutoria, quæ fertur super quæstione incidente vel emergente, & quidem summarie, ac interim pendente negotio principali, adeoque inter initium & fi-

nem causæ principalis. v. g. petis à Titio 100. ex mutuo, & datum mutuum probas per duos testes, Titius verò excipit contra personas testium: jam si Judex pronuntiet, testes esse habiles, est interlocutio seu sententia interlocutoria: si verò adjudicet tibi illos 100. est definitio causæ principalis, seu sententia definitiva, quia de illis 100. erat principalis controversia. Inter utramque ex his duabus sententiis datur quædam media, participans de qualibet aliquid, vocaturque Mixta, vel Interlocutoria habens vim Definitivæ, & est illa, quæ quidem directe respicit quæstionem incidentem vel emergentem, indirecè tamen attingit causam principalem, etque facit præjudicium, ita ut alia definitiva ab eodem Judice & in eadem instantia non amplius danda vel expectanda sit: talis est, quæ Partes absolvuntur ab observatione Judicij: quæ pronuntiatur, appellari non potest: appellationem esse desertam; quia per talem sententiam finitur instantia: item illa, quæ defertur Reo juramentum: quæ pronuntiatur, Judicem non esse competentem: quæ admittitur exceptio peremptoria Judicij: quæ jubetur à Parte aliquid dari aut fieri. Maranta p. 6. Speculi Aurei tit. de sent. à n. 42. & alij passim. Diffinitiva subdividitur in materia Criminali & pœnali in condemnatoriam, quæ Reus condemnatur ad pœnam, ad quam anteceditur ab ipso Jure non est condemnatus, licet Jus præcipiat talem puniri, vel etiam certam pœnam statuat: & in Declaratoriam, quæ non primò condemnatur à Judice, sed condemnatus jam est ab ipso Jure, à Judice autem solum declaratur, quod Reus commiserit crimen, cui poena lata sententiæ, seu ipso facto incurra, statuitur à Jure. In causa Civili sententiæ Condemnatorie opponitur Absolutoria, quæ Reus absolvitur à petitione Actoris.

Porro inter sententiam Diffinitivam & Interlocutoriam notabiles sunt differentie. 1. Respectu rei controversæ; nam diffinitiva continet condemnationem vel absolutionem in negotio & quæstione principali, quam diffinit: interlocutoria autem solum determinat quæstiones incidentes & emergentes, quæ oriuntur inter principium & finem controversiæ principaliter in Judicium deductæ. 2. Respectu Ordinis Judiciarii; nam sententia definitiva ferenda est observato substantiali Ordine Judiciario (nisi causa tractetur Summarie) item accidentario, scilicet in scriptis & de scripto: à Judice pro tribunali sedente: præsentibus, vel saltem citatis Partibus: quæ non necessario observantur in Interlocutoria; quamvis postmodum redigi in scripturam & referri ad Acta debeat, ut probari possit, item Partes citari, si causa est magis momenti. Maranta à n. 3. usque ad 23. Pirh. h. t. n. 1. &c. 3. Respectu effectuum; nam definitiva, à qua non appellatur, terminat totam causam: revocant à Judice Ordinario, qui eam valide tulit, regulariter nequit: condemnato ob crimen læpæ irrogat infamiam: ab ea regulariter appellari potest. Contraria omnia sunt in interlocutoria, nisi quod aliqui cum Cujacio negent, etiam

etiam in Interlocutoria locum habere revocationem, propter l. 24. ff. de re jud.

Sc. 3. Sententiam dividi 2. in *justam*, quæ nimirum conformis est non tantum *Juri constitutionis*, h. e. legibus, statutis, consuetudinibus, sed etiam *juri litigantis*, h. e. secundum merita causæ lata, & in *Injustam*, quæ scilicet juri constitutionis, vel saltem juri litigantis contrariatur. 3. In *validam*, quæ videlicet habet omnia prædicata tam intrinseca quam extrinseca ad valorem requisita, seu substantialem, & accidentalem solennitates, sine quibus Jura sententiam valere non volunt: & in *invalidam* seu nullam, quæ nempe deficit in uno vel altero ex requisitis; quænam autem ista sint, patebit ex dicendis.

Interim nota, non omnem sententiam Injustam hoc ipso esse nullam & Invalidam. Sic sententia, quæ fertur contra jus litigantis seu contra jus Partis, licet scienter, injusta quidem est, valet tamen. c. 13. h. t. & sustinetur in reverentiam Judicis, qui præsumitur justè judicasse. c. 16. §. fin. eod. quamvis beneficii appellacionis rescindi possit. Excipe, nisi notoriè sit injusta v. g. si notorium sit, Judicem pronuntiassè non instructum de meritis causæ, & sine prævia illius cognitione, ut si legit tantum Acta unius Partis, sententia essetiam irrita. Abb. in c. 22. de Elect. n. 5. ex c. 6. de integr. restit. §. c. 18. h. t. Idem est juxta dicta, si pronuntiet ante conclusionem in causâ: idem, si jura Partis, contra quam pronuntiat, sint notoria: idem, si in Judicio etiam Summario non admittat probationes necessarias, aut defensiones legitimas. per Clem. 2. de P. S. Pariter sententia injusta sit simul invalida, & falsa, si Judex in sua sententia alleget rationem fallam, propter quam condemnat vel absolvit Reum, & ista ratio probetur esse falsa.

per c. 9. h. t. §. l. 1. ff. quæ sentent. sine appell. revocant. Unde consultum non est, ut Judex causam suæ sententiæ exprimat, ubi id facere non tenetur: tenetur autem 1. in causa appellacionis, si priorem sententiam reformet, ad conservandum honorem Inferioris Judicis. per c. 10. §. licet autem. h. t. c. 10. §. fin. de fid. Instrum. 2. In causa excommunicationis. c. cum medicis. 1. §. 1. de sent. excomm. in 6. cui adde reliquas causas Criminales. 3. Quando absolvit Reum propter ineptam petitionem Actoris in libello factam, vel alias ab instantia. c. 15. de Judic. Alias causas, in quibus obligetur, vide apud Pirh. b. n. 11. & adverte, etiam si in his quoque casibus Judex non exprimeret causam, propterea sententiam non reddi invalidam, si nemo quidquam opponat. Illud adhuc observa, quod, licet de Jure Romano à sententia injusta appellari debeat intra 10. dies, sententia autem invalida impugnari per 30. annos valeat, in Recessu Imp. de ann. 1654. §. 121. pro Camera ordinatum sit, ut etiam sententia invalida post 10. dies impugnari nequeat.

Dico 1. Ad sententiæ Judicialis definitivæ valorem intrinsecè requiritur 1. ut sit conformis Juri, h. e. non debet esse lata contra Jus certum & clarum. c. 1. h. t. l. 2. C. quando provocare non est necess. cum concordantijs. v. g. si Judex pronuntiaret, electionem à suspensis factam subsistere, sententia nullas haberet vires. Idem est, si Judex caret jurisdictione. c. 4. de Judic. vel est excommunicatus. c. 24. h. t. Dixi 1. Juri, intellige constitutionis, vel Scripto, ita ut non sit contra SS. Canones, vel Leges Civiles: si verò solum est contra jus litigantis, tenet. 2. Certum & clarum; si enim Jus est obscurum seu dubium, de cujus vero intellectu variæ sunt Doctorum sententiæ, valet sententia: id quod D. Rath th. 30. etiam extendit ad casum, quo fertur sententia contra communem opinionem DD. circa Jus dubium & controversum. Idem Doctor, & nos cum ipso, extendit assertionem ad casum, quo sententia adversatur Statuto aut Consuetudini notoriæ & certæ; fecus, si de iis dubium est.

2. Requiritur, ut sententia non sit lata ex instrumentis, aut testimonijs, notoriè falsis, vel quæ probantur esse falsa. l. 1. §. 3. C. si ex falsis Instr. c. 9. de testib. Huc pertinet, si causam falsam suæ sententiæ expressit Judex, vel si sententia est notoriè injusta, juxta dicta: si victor fatetur, sententiam pro se latam esse iniquam. Maranta n. 138. & alij.

3. Ut sit certa, h. e. continens vel condemnationem vel absolutionem, acita quidem, ut res debita, quantum fieri possit, determinetur, an, quid, & quantum debeat v. g. solvere Reus. §. curare 32. Inst. de Action. l. 11. C. de sent. & interlocut. Unde non valet sententia sic sonans: solve, quod debes: solve omne debitum cum usuris competentibus. l. 21. §. 3. ff. de receptis, qui arbit. Excipe 1. quando actio est alternativa, & electio relinquatur debitori, & quandoque incertitudo provenit ex parte debitoris, aut libellus incertus & alternativus esse potest. 2. Quando instituitur actio & judicium universale, v. g. actio negotiorum gestorum, petitio hæreditatis, petitio castri unâ cum juribus suis &c. ubi nimirum non agitur ad res speciales; & ideo nec Judicis est specificare res ipsas in sententia; sicut nec Actoris est specificare in libello; sed sufficit dicere, te esse hæredem v. g. ex asse, vel ex semisse: item necesse non est specificare fructus, accessiones, expensas &c. cum possint & soleant specificari in executione. 3. Si Judex nesciat, quid pro hoc casu statuant Jura, & sic certam sententiam absolvendo vel condemnando ferre non possit, consulere debet peritos, vel, si hoc non possit, causam referre ad Superiorem; si neque hoc possit, rem dividere inter litigantes, si divisibilis sit, vel forti committere, si dividi nequeat. Eandem divisionem, sortem, vel transactionem, aut compositionem aliam facere debet, quando adhibita omni diligentia deprehendere non potuit, penes quem sit majus jus.

4. Ut sit pura seu absoluta, & non lata sub conditione extrinseca & contingenti de futuro. l. 1. §. 5. ff. quando appelland. sit. can. biduum caus. 2. q. 6. Pirhing b. n. 21. Dixi, sub conditione extrinseca de futuro, qualis esset v. g. si Judex diceret: condemno te, si navis ex India adveniet: idem est, si adderetur conditio im-

pos-

pos-

pos-

pos-

possibilis, vel de re illicita. *arg. l. fin. ff. que sent. sine appell. rescind.* Si verò addatur sententiæ conditio intrinseca, seu quasi connexa cum negotio controverso, ac respiciens merita causæ, etiam si sit de futuro, non vitiat sententiam, ut docet communis ex *l. 1. §. can. cit.* ubi habetur, quod à sententia conditionata appellari possit, manifestò indicio valoris. v. g. si sententia feratur hoc modo: *condemno te, si intra 8. dies non solveris: excommunico te, nisi intra mensem satisfeceris.* Plurimi tamen cum Fachia, excipiunt conditiones, quæ spectant ad probationes, ut: *condemno te, si Actor juraverit: si testes idoneos produxerit: si satis probaverit &c.* nec improbabiler dicunt, sententias taliter prolatas esse nullas; quia feruntur sine prævia cognitione causæ, & est invertere Ordinem Judicij; cum probationes debeant præcedere sententiam. per *c. 4. de Except. c. 10. de fid. Instr. l. 2. C. sent. rescind. non poss.* Cæterum nulla conditio de præsentis, vel de præterito, obest sententiæ, cum illam non suspendat. Pariter valebit in illis locis, ubi consuetudo ita obtinuit, sententia taliter concepta: *nisi Actor melius probaverit intentionem suam, quam hucusque, & quidem intra unum vel alterum mensem, fiet, quod juris est &c.*

5. Ut sit conformis libello, quem Actor initio litis obtulit. *Clem. 2. cit. l. 18. ff. commun. divid.* Si igitur Judex super alia re, quam quæ in libello fuit petita, ferat sententiam, vel ex alia causâ, quam ex qua petijt Actor, nulliter pronuntiat. Proin si Actor causam, quam allegavit, satis probaverit, res petita ipsi adjudicari debet: si non probaverit satis, ab ejus petitione absolvi Reus. Excipe 1. causas Criminales, utpote in quibus nec requiritur, ut Pars accusans concludat in suo libello, & certam poenam Reo infligendam petat. 2. Causam, quæ alicui committitur à Principe, ut procedat *sola facti veritate inspecta*; per hanc enim clausulam receditur à regulis Juris Positivi, & conceditur delegato, ut procedat manu regia seu Principis, qui non tenetur sententiam conformare libello, sed solum attendere ad veritatem. Adeoque dicta clausula plus operatur, quam illa, qua aliquis jubetur procedere *de plano, summarie, & simpliciter.*

10 Dico 2. Ad sententiæ definitivæ, quæ fertur in Judicio Ordinario, valorem extrinsecè requiruntur regulariter sequentes solennitates. 1. debet esse redacta in scripturam, & ex scripto, quod vocatur *periculum*, vel melius *breviculus*, recitari ab ipso Judice. *c. ult. h. t. in 6. l. 2. C. de sententijs ex periculo* (alii melius legunt *breviculus*) *recit.* 2. Et quidem à sedente pro tribunali, non stante, aut ambulante. *c. ult. cit.* & in loco Judicij ordinario, si Judex est ordinarius. per *l. penult. ff. de Just. & Jur.* Si verò sit delegatus, non habens certum tribunal, saltem in loco honesto. 3. Præsentibus Partibus, vel saltem citatis legitimè ad audiendam sententiam. *l. 47. ff. de re jud. l. ea, quæ. C. quom. & quando.* & ibi *gl. c. 1. de caus. possess. & propr.* adeo quidem, ut, si aliqui absint citra contumaciam, sententia tantum inter præsentem te-

neat. *l. cit. 4. De die, & non de nocte. c. 2. de off. deleg.* Notant tamen DD. cum *gl. ibi. X. tenebras*, valere sententiam de nocte latam al lumen, si Partes non contradicant. Dixi 1. quæ fertur in Judicio Ordinario: nam aliud obtinet in Summario. *Clem. 2. cit.* item in sententiâ interlocutoria. Dixi 2. regulariter. Excipitur enim 1. Episcopus, qui in quolibet loco diocesis exercere Judicialia potest per se, vel per alium. *c. 7. de off. ord. in 6.* 2. Idem Episcopus, & personæ illustres, possunt sententiam à se ferendam recitare per alium, & Partibus publicare. *c. ult. §. l. 2. cit.* 3. Sententia lata contra absentem valet quidem, si lis fuit inchoata Partibus præsentibus, appellare tamen potest talis, nisi per contumaciam fuerit absens. *l. 73. §. fin. ff. de Judic.* Imò praxis Camera Imperialis habet teste *Gail. l. 1. observ. 109. n. 3. & Myns. cent. 3. observ. 71.* ut ad sententiam non citentur Partes, sed sufficiat, si ab initio aditam causam citatio emanaverit. 4. Prævalere contra prædictas solennitates potest consuetudo, uti in pluribus locis prævaluit. Stylus igitur singulorum tribunalium quoad illas observandus est, ut monent DD. Illud præsertim bene notandum, quod laudatus *Gail. l. 1. observ. 42. & Myns. cent. 1. observ. 27.* tradunt, in Camera Imperiali nullas Processus nullitates attendi, modò in Judicem non fuerit defectus jurisdictionis, & de meritis causæ sufficienter constet. Idem obtinere ajunt in Curia Romana; quia nempe suprema Autoritas Principis supplet defectum solennitatum.

Quæres, contra quem ferenda sit sententia, & intra quod temporis spatium? 3. ad 1. contra eum, qui litem est contestatus. Proin Procurator contestatus est litem, in ipsum, non in Principalem, ferenda est. *l. 1. C. de sent. & interloc.* De Jure tamen Canonico ferri potest tam in Principalem, quam in Procuratorem, ut eruitur ex *c. 6. de in integr. rest. junct. gl. X. Monasterium.* Excipiuntur causæ Matrimoniales, & Electionis, ac universim omnes Spirituales, uti etiam Criminales, in quibus regulariter in solum Principalem ferenda est. *Vid. tit. 20. de Procurat. n. 2. lib. 1. n. ad 2.* In causis Civilibus spectato Jure Civili intra triennium, in Criminalibus intra biennium, à contestatione litis computandum. *l. properandum C. de Judic. l. ult. C. ut intra certum tempus &c.* Causæ autem ad forum Ecclesiasticum spectantes spectato Trid. *f. 24. c. 20. de Ref.* deberent omnes terminari in prima instantia intra biennium à contestatione litis; quod si non fiat, liberum est Partibus superiores Judices adire; quamvis non teneantur adire, & suam causam sine præfixo termino prosequi possint apud eundem Judicem. per *c. 20. de Jud. junct. gl. v. non obijciunt* adeoque solo tempore non perimitur instantia de Jure Canonico. Id quod etiam insinuat Trid. *lo. cit.*

Dico 3. Effectus sententiæ definitivæ est, quod ex parte Judicis terminet officium & potestatem judicandi, qui post latam sententiam definit esse Judex respectu talis causæ, utpote functus suo officio, sive bene sive male; proin latam

latam semel sententiam emendare non amplius potest reasumpto Processu, nec revocare, aut rescindere, etiam prætextu novorum testium, instrumentorum &c. uti videbimus §. seq. nisi fuisset nulla &c. 2. Quod ex parte litis eam finiat, licet non omnino absolute, sed sub conditione, nisi Pars aliqua appellaverit. 3. Quod ex parte litigantium faciat inter illos jus, sed iterum tum primum firmiter, quando transierit in rem judicatum per omissionem appellationis. Item irrogat infamiam condemnato propter delictum publicum, imò etiam propter privata hæc quatuor, nempe propter furtum, rapinam, injuriam dolum. §. 2. *Inst. de pœn. tem. l. 1. §. c. 23. junct. gl. b. t. item directè accusatis & damnatis de dolo in his 4. contractibus, depositis, mandato, tutela, & societate. §. cit. l. 1. §. de his, qui not. inf.* Evitatur tamen infamia, si Judex specialiter reserret famam condemnato, uti solet frequenter.

§. III.

De Re Judicata.

Sciendum, sententiam & rem judicatum distingere tanquam causam & effectum; quippe sententia est pronuntiatio super causa, seu decisio litis per absolutionem aut condemnationem, adeoque est causa, per quam lis terminatur, casu quo non appellatur; res judicata verò, est ipsum judicatum, pronuntiatum, decisum, consequens ad sententiam, & sic præcipuus sententiæ effectus. Itaque res judicata (alio nomine *judicatum*) nihil est aliud, quam lis terminata per sententiam Judicis, & Partium approbationem vel expressam vel tacitam. l. 3. c. *quom. §. quando jud.* Tacite approbant Partes sententiam, quando ab ea non appellant, & per hanc omissionem appellationis sententia dicitur transire in rem judicatum. Unde videndum, quando & quam sententia transeat in rem judicatum, deinde quid operetur res judicata tum in foro externo, tum in interno.

Dico 1. Sententia tam Interlocutoria quam Definitiva de Jure communi transit in rem judicatum post 10. dies, si intra illos à prolatione sententiæ computandos neutra Pars appellat ad superiorem Judicem, cum tamen posset, & utraque Pars acquiescat. *can. 28. causi. 2. l. 4. (ubi corrigitur Jus antiquum, quod vocabatur intra 2. vel 3. dies appellandum.) c. 32. §. 1. de Elect. c. 13. §. c. 15. b. t. quia, si intra decem dies non appellatur, præsumitur, omnia legitime esse acta in Judicio. c. 16. eod. §. fin. Concordat Auth. *hodie C. de Appellat. Præsumitur enim Partes consentire in sententiam, ubique juri reconvincere. l. 3. cit. quamvis victa fortassis non consentiat re vera. Quod si sententia sit lata in absentem, qui non egit per Procuratorem, decendium currere incipit non à recitatione sententiæ, sed à die habitæ de sententia notitiæ. l. 1. §. fin. ff. quando appellat. Si verò appellatum quidem sit, sed appellatio iterum deserta, nihilominus sententia transit in rem judicatum. Illud adhuc nota, sententiam transire posse in rem judicatum**

Lit. II. R. P. Picbler.

dupliciter. 1. absolute & irrevocabiliter, ita ut nunquam retractari valeat. 2. Conditionate & rescindibiliter, ita ut retractari non valeat, nisi detegatur error aut falsa probatio &c.

Dico 2. Sententia non transit in rem judicatum in sequentibus casibus. 1. Quando est nulla; quia, quod nullum est, nullum producit effectum. per c. 8. de Jure patron. & non entis nullæ sunt qualitates. Quare non transit sententia lata contra jus constitutionis clarum. c. 1. junct. gl. b. t. lata à Judice incompetente. c. 4. de Jud. lata ex falsis instrumentis & testibus corruptis. l. 1. c. si ex fals. instr. c. 9. de testib. lata cum expressione causæ falsæ, vel non concludentis. per l. 1. ff. quæ sent. sine Appell. rescind. emptæ pretio, seu lata à Judice corrupto. l. vanales C. quando provoc. non est necess. lata per manifestam injustitiam, aut quam ipse victor fatetur iniquam, ut docet Abb. Maranta n. 138. & alij. Quando itaque detegitur error, falsitas corruptio &c. poterit revocari sententia, etiam post decendium, imò ad 30. annos, nec opus fuit appellatione. 2. Quando sententia est lata ex probationibus privilegiatis & præsumptivis, v. g. ex testimoniis de credulitate: quod etiam referas, si est lata ex consilio Doctorum, ex judicio peritorum in arte sua, ex juramento suppletorio. Marant. tit. de sent. n. 130. seqq. Retractari igitur potest, quodcumque contra eam afferuntur probationes certæ & evidentes. 3. In causis criminalibus, ut Reo non amplius sit locus defensionis. per l. 18. §. penult. ff. de question. saltem ut per Principem non restituatur Reus. per l. 1. §. fin. ff. eod. 4. In causis, in quibus observatio sententiæ nutrit peccatum, à Partium consensu inimpedibile. arg. c. fin. de consuet. §. c. fin. de Præscr. unde in Matrimonialibus, quando agitur de valore Matrimonij, & in Beneficialibus respectu præjudicii Ecclesiæ, & favoris Beneficiati, non transit; cum in crulo imminet periculum animæ. Et in hoc casu, quando nutritur peccatum, nec 30. annis firma efficitur sententia, vel semper cognita veritate retractari debet.

Quæres, quomodo retractari debeat sententia, quæ non transit absolute in rem judicatum? R. non per appellationem, quæ post 10. dies extinguitur, sed per querelam, quam gravatus per sententiam deponere potest etiam coram priore Judice, qui sententiam tulit: qui cognita summarie justitiâ querelæ restituere debet querelantem in integrum, sicut Minores per sententiam lætos intra quadriennium restituere debet, eumque denuo Judicialiter audire. Reiffensuel h. n. 138. cum alijs.

Dico 3. Effectus rei judicatæ, seu sententiæ, quæ transit in rem judicatum, saltem pro foro externo est 1. quod inter litigantes faciat jus, præsumptionem veritatis, imò præsumptionem Juris & de Jure, ut adeo non admitat probationem in contrarium. l. 25. ff. de statu hom. l. 207. ff. de R. I. ibi: *res judicata pro veritate accipitur.* concordat c. 15. b. t. atque ita sentiunt DD. communiter. Nec obstat, quod nova instrumenta sint reperta, vel error detectus,

D d d

ctus,